

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3972>

BİNBAŞI MEHMED KEMAL'İN ESERİNE GÖRE MAHKEME-İ ADALETE DUHÛL EDİLEN İLK KAPI: JANDARMA KARAKOLLARI* THE FIRST GATE OF THE COURT OF JUSTICE: THE GENDARMERIE STATIONS AS DESCRIBED BY MAJOR MEHMED KEMAL

Ali SÖNMEZ*

Öz

Kuruluş tarihi olarak kabul edilen 14 Haziran 1839 tarihinden itibaren iç güvenliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenen Jandarma birlikleri, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte iç güvenliğin yanı sıra birçok cephede ülke savunmasına iştirak etti. Bu yıkıcı savaşta jandarma birliklerinin üçte ikisi orduya dâhil edildi ve bir kısmından, sahil kesimlerinde düşman faaliyetlerini gözetlemek ve müdahale ile demir yollarının güvenliğini sağlama ve bir kısmından da seyyar taburlar oluşturularak, askerî inzibat görevi ifa eden Sahra Jandarma Birlikleri teşkil edildi.

Savaştan sonra ise ülkenin büyük kesiminde çete ve eşkıyalık faaliyetleri nedeniyle oluşan güvensizlik ortamında jandarma, karakollar vasıtasıyla kısıtlı imkânlar ve büyük bir özveriyle güvenliği sağlamaya çalıştı. Nitekim 1919 (1335) senesinde yayımladığı *Jandarma Karakol Kumandanı* isimli eserinde jandarma karakolunu, mahkeme-i adalete duhûl edilen ilk kapı, vazife imanı yaşatan bir mabet ve hükümetin timsal-i hakikisi olarak niteleyen Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan Binbaşı Mehmed Kemal'in bu eseri, zor şartlarda görev yapan jandarma karakollarının görevlerini, halk ile olan münasebatını içten bir dille ifade emesi bakımından incelenmeye değerdir.

Anahtar Kelimeler: Jandarma, Zaptiye, Mehmet Kemal, Karakol, İç Güvenlik

Abstract

After its establishment on July 14, 1839, the Gendarmerie Organization has played an important role in maintaining security, safety and public order in the Ottoman State. Besides, it also joined the other armed forces in defending the homeland in several fronts during the First World War. Two thirds of the organization were incorporated in the army, while the rest of the units were entrusted to keep the coastal regions under surveillance and to secure the railroads. There were also mobile gendarmerie units (*Sahra Jandarma Birlikleri*) that were formed to maintain public order.

After the war, when the public order collapsed and several bandits were rampant in many parts of the country, the Gendarmerie Organization tried to maintain public order with great commitment despite limited means. One of the officers, Major Mehmed Kemal, one of the officers who served during these difficult times, published a memoir in 1919 about his duties titled *Jandarma Karakol Kumandanı* (the Gendarmerie Station Commander). Describing his station as the first gate of the court of justice, a temple of patriotism, and the real image of the government (*hükümetin timsal-i hakikisi*), Kemal writes about the difficult conditions of the country, the duties of gendarmerie station, his relations with the public. This precious little memoir deserves a study as it shed lights on the difficult times of the era and the role of the gendarmerie organization during the chaotic period just before the birth of the Turkish Republic.

Keywords: Gendarme, Zaptieh, Mehmet Kemal, Gendarme Station, Internal Security

Giriş

Kuruluş tarihi olarak kabul edilen 14 Haziran 1839 tarihinden itibaren iç güvenliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenen Jandarma birlikleri¹ Tanzimat'ın ilanı sonrasında ve Seraskerlik denetiminde zaptiye birlikleri adıyla ülke genelinde teşkilatlanmaya başlamıştır (Tongur, 1946; Alyot, 1947; Sönmez,

* Bu makale 13-15 Haziran 2019'da *Asayişten Cepheye Milli Mücadelede Jandarma Uluslararası Sempozyumunda* özet bildiri olarak sunulmuştur.

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-7405-5280, asonmezz@gmail.com

¹Tanzimat'ın hazırlıkları aşamasında jandarma teşkilatına dair Namık Paşa tarafından hazırlanan layiha için bkz. (Özcan, 2013, 173-1794).



2006a, 43-53 Sönmez, 2018, 3-18). Zaptiye Müşiriyeti'nin 15 Şubat 1846 tarihindeki kuruluşu sonrasında bu kuruma bağlanan zaptiye birliklerinin yapısı 1846, 1861 ve 1869 yıllarında çıkarılan nizamnamelerle düzenlenmeye çalışılmıştır (Sönmez, 2006b, 199-219). Ancak kuruluşu gereği polis-jandarma vazifesini aynı anda yapmaya çalışan ve genel olarak şehir merkezlerinde konuşlandırılan zaptiye birlikleri, kırsal alanda meydana gelen eşkıyalık vs. olaylara müdahalede etkili olamadı. Gerçi bu durum savaş veya isyanların yoğunlaştığı dönemlerin dışında pek fazla sorun yaratmadı. Ancak 1870'li yılların ortalarından itibaren özellikle de Balkanlarda görülen isyanları bastırmada yetersiz kaldığı açıktı.

Nitekim Osmanlı-Rus savaşıyla başlayan dönem, Avrupa Devletleri'nin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla müdahale etmelerini mümkün kılan diplomatik bir zeminin ortaya çıkmasına sebep oldu (Özbek, 2004, 71). Osmanlı yöneticileri de iç güvenliği sağlayabilecek yeni bir teşkilatın kurulmasını gerekli görüyorlardı. Çünkü bu konunun başarıya ulaşması bir yandan yabancı devletlerin güvenliği bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale gerekçelerini ortadan kaldıracak diğer taraftan ise merkezî otoriteyi taşranın en ücra köşelerine kadar yaygınlaştıracaktı. Ancak ülkede ne jandarma ve polis eğitimi yapan bir okul, ne de bu sistemi yakından tanıyan bir kadro vardı. Bu nedenle Avrupa'dan, özellikle de İngiltere ve Fransa'dan subayların getirilmesine karar verilerek, ülke genelinde jandarma ve polis birliklerinin kurulmasına dair çalışma 1877 yılı başında Valentine Baker başkanlığındaki heyete tevdi edilerek, Zaptiye Müşiriyeti bünyesinde ve Valentine Baker başkanlığında bir Jandarma Heyeti oluşturuldu (Sönmez, 2007, 167-170).

Ancak iç güvenlik birimlerinin yeniden tanzimine dair ortaya konan bu çalışmalara rağmen Avrupalı devletlerin Makedonya ve Doğu Anadolu vilayetlerinde idarî reformlar yapılmasına yönelik talepleri de gün geçtikçe artmaya başladı. İngiltere, 8 Ağustos 1878 tarihinde Layard'a gönderdiği talimatta, Anadolu Islahatına dair bir program açıklamaktaydı (Küçük, 1984,18; Şimşir, 1986, 170; Karaca, 1993, 39). İlk maddesinde, Anadolu Vilayetlerinde oluşturulması istenen Jandarma kuvvetlerinin, Avrupalı subayların komutasına verilmesi olarak açıklanan program, Layard tarafından, 19 Ağustos 1878 tarihinde uygulanması için bir nota hâlinde Babiâli'ye sunuldu (Karaca, 1993, 39). Babiâli tarafından 24 Ekim 1878 tarihinde Layard'a verilen cevapta; jandarma teşkilatında yabancı subayların ancak teşkilat süreci tamamlanuncaya kadar bulunabileceği, ıslahatların yapılmasına en büyük engelin ise malî imkânsızlıklar olduğu belirtilerek çalışmaların devam ettiği bildirildi. Yaşanan gelişmelerden memnun olmayan İngiltere 27 Ekim 1879 tarihinde ıslahat isteklerini bir kez daha yineledi. Babiâli 15 Kasım 1879 tarihli cevabında, ıslahatların ekserisinin yapıldığını, eksik kalanların da en kısa sürede giderileceğini bildirdi ve İngiltere'nin olası müdahalesini engelleyebilmek için ise hazırlıkları devam eden jandarma nizamnamesinin tamamlanması beklenmeden, jandarma teşkilatının kurulması kararı alındı (Sönmez, 2007, 171). Said Paşa imzasıyla 20 Kasım 1879 tarihinde Seraskerliğe gönderilen tezkerede, şu emirler tebliğ edilmekteydi (İzzet, 1930, 4);

- 1- Asâkir-i Zaptiye'nin jandarma usulüne göre tertip ve teşkil edilerek, bir Vilâyât Jandarma Nizamnamesinin hazırlanması
- 2- Bu nizamname hazırlanana kadar asâkir-i zaptiye işlerinin Zaptiye Nezâretinden alınarak Seraskerliğe bağlanması ve nezâret bünyesindeki Meclis-i Firka-i Zaptiye'nin Seraskerliğe nakledilmesi
- 3- Zaptiye Nezâreti'nin bundan sonra sadece İstanbul ve mülhakatının işlerine bakacağı
- 4- İstanbul'da kurulacak olan Jandarma Meclisinde aza ve vilayetlerdeki jandarma birliklerinde eğitmen olarak yabancılardan birkaç kişinin istihdam edilmesi.

Yeni düzenlemeye göre, bu tarihe kadar Zaptiye Müşiriyeti bünyesinde görev yapan zaptiye teşkilatına jandarma adı verilerek Seraskerliğe bağlanmış ve bir Jandarma Dairesi teşkil edilmiştir. Bu kararın, Avrupalı Devletlerin gayrimüslimlerin mahalli jandarma birliklerinde nüfusları nispetinde temsil edilmeleri yönünde baskı uyguladıkları bir ortamda gündeme gelmiş olması hayli önemlidir. Buradaki amaçlardan birisi taşradaki güvenlik birimlerinin, yerel güç odaklarının ve bunların aracılığıyla da Avrupalı Devletlerin etkisi altına girmelerinin önünü almaktır. Bu kaygılar sebebiyledir ki hazırlanmasına büyük çaba sarf edilen Jandarma Nizamnamesi 15 Nisan 1880 tarihinde tamamlanmasına rağmen yürürlüğe konmamış, teşkilat 1903 yılına kadar çıkarılan talimatnamelerle yürütülmüş ve bu tarihte meydana gelen Makedonya hadiselerinin ardından ayrıntılı bir Jandarma Nizamnamesi hazırlanarak kademeli şekilde yürürlüğe konulmuştur (Özbek, 2004, 75).

Jandarma birlikleri Birinci Dünya Savaşı ile birlikte iç güvenliğin yanı sıra birçok cephede ülke savunmasına da iştirak etmiştir. Nitekim bu büyük savaşta jandarma birliklerinin üçte ikisi orduya dâhil



edilerek bir kısmından, sahil kesimlerinde düşman faaliyetlerini gözetleme ve müdahale ile demir yollarının güvenliğini sağlama; bir kısmından da seyyar taburlar oluşturularak askerî inzibat görevi ifa eden Sahra Jandarma Birlikleri teşkil edilmiştir (Işık, 1999, 1; Efe, 2016, 585). Böylece jandarma teşkilatına dair kanunun, "...seferberlik devamı müddetine münhasır olmak ve seferberliğin hitamında asli vazifelerine iade olunmak üzere mevcut jandarma erlerinin üçte ikisi ve subayların yarısı Harbiye Nezareti'nin emrine verilir." şeklindeki hükmü pratiğe geçirilmiştir (Alyot, 1947, 286; Beşikçi, 2010, 160). Seyyar jandarma birliklerinin kurulmasıyla boşalan sabit jandarma birlik kadroları ise, emekli subaylarla ve askerlik çağındaki personelle tamamlanmaya çalışılmıştır (Jandarma Genel Komutanlığı, 2002, 47).

Birinci Dünya savaşı sonrası imzalanan Mondros mütarekesi ise Jandarma birliklerine daha büyük sorumluluk yükledi. Mütarekeye göre, sınırların denetlenmesi ve içte asayişin korunması için gerekli olan birliklerin dışındaki Türk ordusu, derhal teslim edilecek, savaş gemileri, ordunun silah, araç ve gereçleri müttefiklere verilecekti. Öte yandan müttefikler Türkiye'nin güvenliğini sağlamak için 50.000 civarındaki bir jandarma gücü bulunmasını yeterli görmekte idiler (Türkmen, 2001, 27). Ordunun terhis ve jandarma sayısındaki yetersizlik ise Anadolu'nun pek çok bölgesinde eşkıyalık hareketlerinin artmasına sebep oldu. Mütareke gereği ordu sayısında artışa gidemeyen hükümet, Umum Jandarma Kumandanlığı vasıtasıyla vilayetlere gönderdiği telgraflarda jandarmaya gönüllü kaydedilmesini istemekteydi (Türkmen, 2001, 27). Nitekim Birinci Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan güvensizlik ortamında kısıtlı imkânlar ve büyük bir özveriyle güvenliği sağlamaya çalışan Umum Jandarma Kumandanlığı, teşkilatın kadrosunu güçlendirmek ve daha fazla gönüllü temin edebilmek amacıyla jandarmayı tanıtıcı ve özendirici yayımlar yapmaya da dikkat göstermiştir.

1- Binbaşı Mehmed Kemal ve Jandarma Karakol Kumandanı Adlı Eseri

Bu yayımlardan birisi de Umum Jandarma Kumandanlığı Birinci Şube İkinci Kısım Amiri Binbaşı Mehmed Kemal² tarafından 1919 (1335) senesinde yayımlanan *Jandarma Karakol Kumandanı* isimli eseridir. Yayımladığı eserde jandarma karakolunu, mahkeme-i adalete duhül edilen ilk kapı, vazife imanı yaşatan bir mabet ve hükümetin timsal-i hakikisi olarak niteleyen Binbaşı Mehmed Kemal'in bu eseri, savaş sonrası zor şartlarda görev yapan jandarma karakollarının görevlerini, halk ile olan münasebatını içten bir dille ifade etmesi bakımından incelenmeye değerdir. Toplam 19 sayfadan oluşan ve Jandarma matbaasında basılan eserin fiyatı 5 kuruş olarak belirtilmiş olup, geliri ise jandarma matbaasına bırakılmıştır.

Eserine Jandarma karakollarının önemine değinerek başlayan ve karakolu refah ve saadeti içinde yaşatan *kanun* kelimesiyle özdeşleştiren Mehmed Kemal, karakollarda emniyet ve huzurdan başka bir şey olmadığını; تنها kırlarda ıssız dağlarda onun ufak sessiz çatısının uzaklardan bakanlara bir korunma ve sığınma manzûresi arz ettiğini belirtir. Bu nedenle asayiş sağlamaya görevli olan karakollardan bütün memleketin ne istediği ve ne hizmet beklediği iyi bilinmelidir (Mehmed Kemal, 1335, 2).

2- Jandarma Kumandanının Vazifeleri

Eserde jandarma kumandanının vazifeleri; karakol kumandanına ait vazifesine ait ilk işler, dâhili ve harici vazife taksimi, kumandanın maiyetine karşı muamelatı, köy bekçi ve korucularının görevlendirilmesi ve efradın talim ve terbiyesi olarak sınıflandırılmıştır.

a- Karakol Kumandanları ve Karakola Tayin Edilen Karakol Kumandanının Vazifesine Ait İlk İşleri

Mehmed Kemal'e göre Jandarmanın ruhu jandarma karakol ve kumandanlarıdır. Hükümetin bu küçük fertleri memleket asayişini temin etmede en önemli unsurlar arasındadır. Ahali ile en yakından teması olan, daima onların ihtiyacını yakından gören karakol kumandanlarının memleketin emniyet ve asayiş üzerindeki hizmetleri, ilim ve irfan sahiplerinin ifa ettiği hizmet derecesindedir. Zira önleyici ve adli zabıta vazifesini yürüten karakol kumandanları bir suçun gerçekleşmesine meydan vermeyecek, olayı ilk defa haber alarak olay mahalline vaktinde yetişecek en müsait mevki ve vaziyettedir. Sadece bu husus dahi asayişin sağlanması için onların ne kadar kıymetli ve ehemmiyetli bir iş yaptıklarını ve olay mahalline ne kadar itina ve fedakârlıkla yetişmeleri lazım geldiğini göstermektedir.

Karakol kumandanlığına tayin edilen kişinin karakola ulaştığında vazifeleri ise şunlardır:

1. Karakol efradını birer birer gözden geçirerek, üzerlerinde bulunan silah, cephaneye ve sair eşyayı tetkik etmek.

² Binbaşı Mehmed Kemal, ilk sayısı 5 Şubat 1920 tarihinde yayımlanan Jandarma Sadâsı Mecmuasının da yazar kadrosu içerisinde yer almaktadır. (Özcan, 2018, 569).



2. Karakolda mevcut demirbaş eşya cetveline göre söz konusu eşyayı noksanı olup olmadığına dikkat ederek teslim almak.

3. Karakolda bulunan matbu evrakı ve defterleri bir önceki karakol kumandanından imza karşılığında teslim almak.

5. Mıntıkasında mevcut korucu ve bekçilerin ellerindeki tezkireleri, silah ve cephaneyi bekçi ve korucu defterindeki kayıtlarla karşılaştırarak onlara karakol kumandanlığına tayin edildiğini bildirmek.

6. Mıntıkasının her türlü ahvalini, ahalinin durumunu, içlerinde şayan-ı itimad olanlarla olmayanları ve en küçük tafsilata varıncaya kadar mıntıkasına ait arazinin durumunu, köylerin birbirlerine olan mesafesi ile köy sakinlerinin milliyet itibarıyla nüfusunu, yollar, ormanlar ve köprülerin durumunu özetle zirai, idari, askeri hususları vakit kaybetmeksizin tetkik ve tahkik etmek.

7. Civarda bulunan karakollarla mevkiilerini ve kaçır mevcutlu bulunduğunu öğrenmek (Mehmed Kemal, 1335, 4-5).

b- Vazife Taksimi

Mehmed Kemal karakollarda yapılacak vazifeleri ise dâhili ve harici olmak üzere iki kısım olarak ele almıştır. Karakol binası ve karakolun bulunduğu köy veya kasaba dâhilinde icra edilen hizmete dâhili hizmet denir. Harici hizmet ise karakolun bulunduğu köy ve kasaba haricinde icra edilecek hizmete verilen isimdir.

Karakol kumandanları her akşam, ertesi günü yapılacak hizmeti tertip ve hizmetleri kimlerin ifa edeceğini tayin ederek hizmet yevmiye defterine isimleriyle görecekleri vazifeleri yazmalı; harici hizmete gidecekleri hizmet varakalarını imza ederek posta kumandanına tevdi etmelidir. Karakol kumandanı harici hizmete sevk edeceği neferin sevkinden önce görecekleri vazife hakkında lazım gelen emir ve talimatı vermeli ve içlerinden en kıdemlisini posta kumandanı tayin etmeli; askeri kıyafetlerini, ayakkabılarını, cephanelerini ve yanlarında yiyecekleri olup olmadığını, süvari ise hayvanının eyer takımlarını, nallarını ve hayvanın yemi olup olmadığını gözetmelidir. Hizmetten geri dönen neferin verilen vazifeyi ifa edip etmediklerini, vakti zamanıyla gelmediklerinde ne sebebe dayanarak geç kaldıklarını ve süvarilerin hayvanatı lüzumundan fazla yorup yormadıklarını tetkik ve tahkik etmelidir. Karakol kumandanı ayrıca vazifeden dönen neferlerin silahlarını boşaltıp temizlettirecek yerlerine koydurulmaktan da sorumludur (Mehmed Kemal, 1335, 9-10).

c- Karakol Kumandanlarının Maiyetlerine Karşı Muamele ve Münasebatı

Eserde Karakol kumandanlarının maiyetlerine gayret, sadakat, nizam ve intizam üzere harekette daima emsal olacak şekilde hareket etmeleri üzerinde önemle durulmaktadır. Karakol kumandanları maiyetleriyle münasebetlerinde laubali olmamalı, şiddet göstermemeli ve kabahati vuku bulanlar hakkında kanunen ne gerekiyorsa gecikmeden yapmalıdır.

Bir karakol kumandanı maiyeti efradından hiç birinin vazifesi dışında gece karakoldan ayrılmalarına; köy, kahve ve odalarında ahali ile oturup laubali sohbet etmelerine; bakkal vs. esnaf ve ahaliye borç almalarına; umumi mahallerle mesirelerde gezip oturmalarına ve karakol dâhilinde veya haricinde iskambil, tavla vs. gibi oyunlarla iştigallerine müsaade etmemelidir.

Karakollarda temizlik o derece olmalıdır ki içerisine girenlerin orada vazifenin manen tamamıyla anlaşılmuş olduğuna dair fikirlerinde bir kanaat uyanmalıdır. Temizliğe riayet edilerek görülen vazifede kuvvetli bir iman mevcuttur. Bu nedenle karakol kumandanı her gün sabahları efradını zamanında kaldıracak, yatakları temizletip battaniyelerini dışarıda silkelettirecek, pencereleri açtırarak koğuşa temiz hava girmesini sağlayacak ve haftada bir gün karakolda mevcut bütün eşyayı dışarı çıkartarak havalandıracaktır.

Karakol kumandanları ayrıca haftada bir gün kendi gözetimi altında silah ve cephaneyi usul dairesinde temizlettirmeli, hayvan ağırlarının temizliğine dahi dikkat etmelidir. Bu çerçevede hayvan gübrelerini karakol haricinde kazdıracığı bir çukura gömdürmeli, karakol bahçesinde ağaç ve karakol efradına yeter miktarda sebze yetiştirmeğe gayret etmelidir. Kumandan ayrıca efradın yemekhaneden başka koğuşa vs. mahallerde yemek yememelerine, sadece tuvaletleri kullanmalarına da azami dikkat ve nezaret etmelidir.

Jandarma karakol kumandanları her hususta olduğu gibi elbise ve kıyafetçe de maiyetlerine daima örnek olacak bir tarzda bulunmalıdır. Koğuş dâhilinde çamaşır yıkanmasına ve kurutulmasına müsaade etmemeli, efradın her hafta iç çamaşırını muayene ederek vazifeye sekte gelmeyecek surette yıkatmalıdır.



Jandarmanın üstü başı gayet temiz olmalı, yırtık ve sökük bulunmamalıdır. Askeri kıyafetini layığıyla muhafaza eden bir jandarmanın ahali üzerindeki nüfuzu kolaylıkla tesis eder. Düşkün bir kıyafet daima aksi tesir yapar. Karakol kumandanı ayrıca hiçbir neferin elbisesini diğerine vermesine ve giydirmesine de müsaade etmez (Mehmed Kemal, 1335, 15-17).

d- Köy Bekçileri ve Koruculara Karşı Vazifeler

Mehmed Kemal'in eserinde sözü edilen konulardan bir diğeri de köy bekçileri ve koruculardır. Köy bekçileri ve korucular zabıta vazifelerinden dolayı karakol kumandanlarının hizmetindedir. Karakol kumandanları muntikasında mevcut korucu ve bekçilerin künyeleriyle sahip oldukları silahların cins ve numarasını ve muhafazasına memur oldukları mahalleri gösterir korucu defterine isimlerini kaydetmelidir. Kumandan hiç kimseye hükümetten resmen bekçi tezkeresi verilmedikçe bu hizmette istihdamına müsaade edemez. Bu nedenle karakol kumandanları, muntikasında mevcut korucu ve bekçilere hükümet tarafından verilen silah ve cephaneyi sıkça muayene ederek temiz tutulmasına ve hiçbir zaman zarar verilmemesine dikkat etmelidir. Bekçi talimatnamesinin³ 12, 13, 14, 15, 16'nı maddelerindeki vazifeleri ifa edip etmediklerini tahkik eden kumandan ayrıca bekçilerin bizzat veya iştirak suretiyle, kahve, han, dükkân, meyhane gibi esnaflıkla uğraşmalarına; çobanlık gibi hizmette bulunmaların, köy ve çiftlik ağalarının hususi hizmetlerinde istihdamına müsaade etmemeli, resmi elbise dışında başka bir elbise ile vazife yapmasına izin vermemelidir. Bekçilerden yolsuzluğu görülenleri ise tanzim edeceği zapt varakasıyla bölük kumandanlığına sevk etmelidir (Mehmed Kemal, 1335, 10-11).

e- Jandarmaların Talim ve Terbiyesi

Karakol kumandanları sabah ve akşam jandarma neferlerini kendi emir ve kumandasında ve bölükten verilecek program dairesinde talim ve terbiye eder. Geceleri bölükten verilen program dairesinde bizzat ders okutturur. Efradın anlayacakları şekilde tarif ve müzakere eder. Sebepsiz yere hiç bir neferin ders ve talimi kaçırmamasına müsaade etmez. Bilhassa da efradın okuyup yazmalarına gayret gösterir (Mehmed Kemal, 1335, 17).

3- Jandarmanın Kamu Görevleri

Jandarmanın kamu görevleri arasında devriye ve muhabere hizmetleri dışında, mahkûm sevki sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmıştır.

a- Devriye ve Muhabere

Devriye ve muhabereden maksat memleketin her noktasında daimi surette emniyet ve asayiş tesis etmektir. Devriye hizmeti jandarma vazifesinin en mühim ve esasını teşkil eder. Devriye hizmeti umumi ve köy yollarıyla nahiye ve karyelerde çiftlik ve ormanlarda yani karakol muntikası dâhilinde bulunan mahallerin tümünde dolaşarak vazifeyi yerine getirmektir. Her köy ve çiftlik ayda en aşağı iki üç defa kontrol edilmelidir. Devriye hizmetine birisi posta kumandanı olmak üzere en az iki nefer gönderilir. İki jandarmanın yetmeyeceği durumlarda daha fazla nefer istihdam olunabilir.

Devriye çıkarılan jandarmalar, istirahat müddeti hariç günde sekiz saat yürüyecekleri ve sabahleyin çıkarılan devriyelerin akşama kadar karakollarına geri dönebilmesi dikkate alınarak tertip ve sevk olunur. Devriyeler, ifasıyla sorumlu oldukları hususlardan başka karakola tevdi edilmiş olan tebligat, askeri, adli, mülki celplameler ve infazı lazım gelen emirleri de ifa etmek zorundadır.

Devriyelerin dikkat edecekleri en önemli hususlar ise, gezdikleri yerlerde suç teşkil eden bir olayın olup olmadığını tahkik etmek, suça karışmış olanların gizlenmiş oldukları mahalleri ve iskân ettikleri yerleri, eşkâl ve isimlerini öğrenmek ve yakalamak, şüpheli kişilere rast geldiklerinde hüviyetlerini tahkik ve merkeze sevk etmek, ruhsatsız silah taşıyanları, asker firarilerini yakalamak; köy, karye ve çiftliklerde insan ve hayvan hastalığı olup olmadığını tahkik etmek, yollarda araba ve hayvanların serbestçe geçmelerine mani olacak maddeler gördüklerinde bunların kaldırılmasını sağlamak; telgraf ve telefon hatlarına zara veren veya tahrip edenleri yakalamak; yollarda kırlarda hayvan leşleri gördüklerinde en yakın köy muhtarına müracaat ederek ahali vasıtasıyla gömdürmek; köylerde sağlığı tehlikeye atacak maddeler satanlara müdahale etmek; tahsildar, adliye, orman, rüsumat, düyûn-u umûmiye, reji memurlarının yardım taleplerine yetişmek; köylere gittiklerinde muhtar, ihtiyar heyeti ve köyün ileri gelenlerinden köylere yabancı kimselerin gelip gelmediğini ve kimlerin hanelerinde misafir kaldıklarını, hayvan hırsızlığı ve

³ 12 Mayıs 1914 tarihli bir yönetmelikle şehir ve köylerde bekçilerin çalıştırılması zorunlu hale getirilmiştir (Levy, 2008, 143). Ayrıca geniş bilgi için bkz: (Şahin, 2005).



şikâyetleri olup olmadığını tetkik ve tahkik etmek ve kendilerinin halledemeyeceği hususlar var ise derhal karakol kumandanına malumat vermektir (Mehmed Kemal, 1335, 6-7).

b- Muhabere ve Telâki Devriyeleri

Mehmed Kemal eserinde telâki devriyesinin açıklaması üzerinde durarak önemine vurgu yapar. Buna göre asayiş ile ilgili malumat veya sabıkalı kişilerin yakalanmalarına dair hususları birbirlerine bildirmek için mücâvir iki veya daha fazla karakollar arasında yapılan yürüyüş hizmetine muhabere ve telâki devriyesi denilir. Mücâvir karakollar arasında haftada hiç olmazsa bir gün muhabere ve telâki devriyesi icra olunur. Muhabere hizmetine memur karakol neferi eğer belirlenen saatte telâki noktasında bulunmaz ise diğer karakol neferi bir saat orada beklemeye mecburdur. Bundan sonra eğer teslim edilecek mahkûm veya evrak var ise diğer karakola kadar yola devam edilmeli, böyle bir durum söz konusu değilse de karakol kumandanının verdiği talimat dairesinde icap eden yolu takiben karakola geri dönülmelidir (Mehmed Kemal, 1335, 8).

c- Mahkûm Sevkinde Vazifeler

Bir mahkûm mülki, adli veya askeri makamlardan verilen emir üzerine jandarmaların telâki ve devriyeleri vasıtasıyla karakoldan karakola teslim suretiyle sevk olunur. Ancak bu sevkler olağanüstü şartlarda ve talep üzerine telâki devriyesi gününe intizar olunmayarak hususi devriyelerle de yapılabilir. Mahkûm sevkinden önce mahkûmun yollarda yiyeceğinin beraberinde bulunması temin edilir ve karakol kumandanı mahkûmun üzerini muayene eder. Silah ve kıymetli eşyaları ile fazla miktarda parası var ise sevk ilmühaberine kaydeder ki bu işlem her mahkûm için ayrı ayrı yapılır. Mahkûm eğer önemli bir cinayet faili veya firar etme ihtimali var ise sevk varakasına renkli kalemlerle ve göze çarpacak şekilde dikkat işareti koyar ve eğer kelepçe vurulması icap ediyorsa kelepçe vurur.

Mahkûm akşam karanlık basmadan evvel karakola veyahut merkeze gidebilecek şekilde sevk edilir. Mecburiyet hâsıl olmadıkça gece mahkûm sevk edilmez. Sevk edilecek mahkûmun miktarı fazla olur ise bir gün evvel diğer karakollara ihbar edilerek gün içinde başka vazifeye jandarma gönderilmez ve jandarmalar mahkûm sevkine memur edilir.

Kadın mahkûmlar erkek mahkûmlarla bir arada değil ayrı ayrı sevk edilirler. Mahkûmlar karakola gelince karakol kumandanı mahkûmların sevk varakalarını alır varakada eşkâl ve ismi yazılı olan şahıs olup olmadığını tetkik eder. Varakada yazılı para ve kıymetli eşyalarını teslim alır. Nezarethane yok ise jandarmanın yattığı koğuş dâhilinde olmamak şartıyla karakol binası içinde kaçamayacak bir yerde tutulması sağlanır. Kadın ise karakolun bulunduğu köyün imamı evine misafir verilir ve katiyen karakolda bırakılmaz. Ertesi gün ise sabah sevk varakasını imza ederek mahkûmu sevk eder. Sevk teslim eden karakol kumandanı sevk varakasını imza ederek ilk sevk eden karakol kumandanına gönderir. Bu suretle mahkûmun mahalline teslim edildiği anlaşılır ve mahkûm defterine de açıklama yazılır.

Askeri mahkûmlar da aynı usullere göre işlem görmekle birlikte subaylarla bir arada sevk edilmezler. (Mehmed Kemal, 1335, 12-13).

4- Karakolların Temizliği ve Eşyaların Muhafazası

Mehmed Kemal'in eserinde bahsi geçen bir diğer konu karakolların temizliği ve eşyaların muhafazasına ayrılmıştır. Karakollarda jandarma bölük kumandanının emir ve izni olmaksızın karakol eşyalarında hiçbir tadilat yapılamaz. Karakolun intizam, taharet ve nezafetinden de karakol kumandanı mesuldür. Karakollarda bulunması lazım gelen matbu evrak ise şu şekilde sıralanmıştır:

1. Jandarma Nizâmnamesi.
2. Endaht tarifnamesi ve mekteplerde okutulan endaht nazariyatı.
3. Elbise nizamnamesi.
4. Jandarma talimnamesi (Karakol ve efrâd-ı cedide mekteplerinde okutulan jandarma piyade talimnamesi).
8. Karakol teftiş defteri.
9. Muharrerat-ı varide mecmuası
10. Celb, ihzar, tevkif ve ahz ü girift müzekkerelerinin kaydına mahsus defter.
11. Zabıta nezaretinde bulunanlarla isimleri haber verilen firarilerin kaydına mahsus defter.
12. Asker firari ve bakayasının kaydına mahsus defter.
13. Mahkûm sevk defteri ve sevk varakası.



14. Korucu ve bekçi defteri.
15. Hizmet yevmiye defteri.
16. Hizmet varakaları ve ilave varakası.
17. Takrir-i muhaberat, vukuat jurnallerinin kayıt defteri.
18. Demir baş eşya cetveli.
19. Karakol efradının künyelerinin kaydına mahsus defter.

Karakol kumandanı karakolda bulunması lazım gelen bu evrakların bulunması ve muhafazasından sorumludur (Mehmed Kemal, 1335, 13-14).

5- Jandarma ve Vatandaş İlişkisi: Ahali İle Münasebat

Eserde ele alınan konulardan birisi de jandarmanın ahali ile olan ilişkileri üzerinedir. Mehmed Kemal jandarmanın ahali ile münasebatını en mühim meselelerden biri olarak niteler. Zira jandarmanın en nazik vazifesi ahaliye karşı olan vazifesidir ve jandarma karakolları vazife imanı yaşatan bir mabet ve karakol aynı zamanda da mahkeme-i adalete duhul edilen ilk kapıdır.

Nitekim bir masum himaye talebinde bulunmak için, hakkına taarruz edilen bir mağdur ise hak aramak için öncelikle karakola müracaat eder. Bununla beraber karakol hükümetin temsil edildiği bir mekândır. Bu nedenle devletin kanun ve nizamları orada dağıtılır, tatbik ve icra olunur. Karakollarda herkes eşit olarak muamele görmelidir. Hakkını aramayı bilmeyen cahil bir köylünün cehaletinden istifade edilerek ona eziyet etmek, sonra mevki yüksek olduğu için bir diğerine başka türlü muamele göstermek hak yemektir. Bu cahildir bu muameleden anlar; şunun bir mevki vardır şöyle muamele edilmek lazım gelir gibi tarafgirlik meslek adaletine dâhil olamaz.

Bir suçlu bile oraya girdikten sonra emniyet içerisinde olduğundan katiyen emin olmalıdır. Bir suçlu elbette ki belli haklarını kaybetmiş, mahkûm olduğu süre zarfında birçok hukuk-ı serbestiden mahrum edilmiştir. Ancak işlediği kabahatten itibaren artık kanunun dest-i tahkimine geçmiş bulunduğundan ona eziyet etmek jandarma efradına asla yakışmaz.

Karakol kumandanları ahaliye karşı muamelelerinde adaletten ödün vermemelidir. Adalet mesleğimizin temelidir ki onun vasıtasıyla gizli kalmış nice cinayet ve suç açığa çıkmıştır. Adaletin tesiri o kadar büyüktür ki her hangi bir suçlunun adalet gösteren bir memura karşı teslim olduğu çok defa görülmüştür.

Karakol kumandanları ahaliye karşı vakar ve ciddiyetten asla sapmamalıdır. Laubali hareketten şiddetle kaçınmalıdır. Laubali hareket edenler asla itibar sahibi olamaz ve er geç acı tesirlerini his ederler.

Fakat bu vakar ve ciddiyet hiç bir vakit aşırıya kaçmamalıdır. Asla unutmamak lazımdır ki tevazu ve nezaket mesleğimizin gereklerindedir. Hükümetin verdiği emirleri yerine getirmekle görevli olan karakol kumandanı ve efradının ketum olması, sırrı muhafaza etmesi son derecede önemlidir. Ketum olmak büyük bir fazilettir. Ketum olan jandarma her şeye vakıf olur ve bu sayede memleketimize büyük hizmetler ifa eder (Mehmed Kemal, 1335, 18).

Sonuç

Mehmed Kemal'in Birinci Dünya savaşı sonrasında 1919 senesinde kaleme aldığı Jandarma Karakol Kumandanı isimli eseri, dönemin zor şartları içerisinde görev yapan jandarma karakol kumandanı ve efradının vazifelerini her şartta ifa etmelerine yönelik sade bir dille ve samimi bir üslupla yazılması açısından önem arz etmektedir. Eserinde jandarmayı vatan sevgisi, adaletin bekçisi ve halkın koruyucusu olarak ifade eden Mehmed Kemal, bu bağlamda jandarma karakollarını, mahkeme-i adalete duhul edilen ilk kapı, vazife imanı yaşatan bir mabet ve hükümetin timsal-i hakikisi olarak niteler ve meslek ahlakını yücelterek halkla bütünleşmiş bir jandarma teşkilat profili çizmektedir.

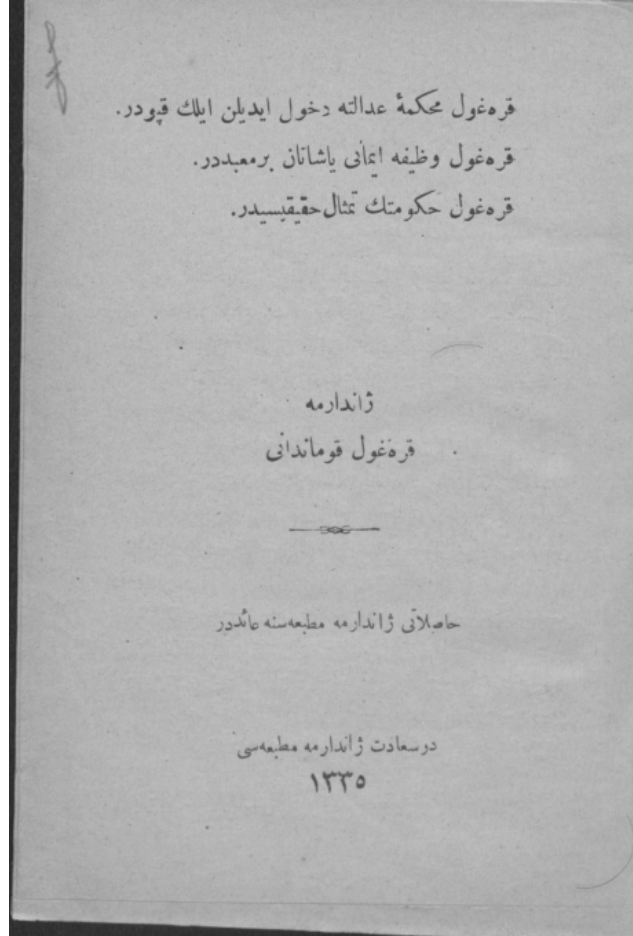
KAYNAKÇA

- Alyot, Halim (1947). *Türkiye'de Zabta: Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*. Kanaat Basımevi.
- Beşikçi, Mehmet (2010). Birinci Dünya Savaşında Devlet İktidarı ve İç Güvenlik: Asker Kaçakları Sorunu ve Jandarmanın Yeniden Yapılandırılması. *Türkiye'de Ordu Devlet ve Güvenlik Siyaseti*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. s. 147-171.
- Efe, İsmail (2016). 30 Ekim 1918'den Ocak 1921'e Teşkilat, Tensikât ve İcraatlarıyla Türk Jandarması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 7. Sayı: 1. Çankırı: s. 583-602.
- İşık, Hüseyin (1999). *Birinci Dünya Savaşında Seyyar Jandarma Birlikleri*, Ankara: Jandarma Basımevi.
- İzzet, Süheyl (1930). *Jandarma Teşkilatının 61. Yıldönümü*. Çorum.



- Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, Asayiş ve Kolluk Tarihi İçerisinde Türk Jandarma Teşkilatı (2002). Cilt: 2. Jandarma Genel Komutanlığı. Ankara.
- Karaca, Ali (1993). *Anadolu Islahatı ve Ahmet Şâkir Paşa (1838-1899)*. Eren Yayınları. İstanbul.
- Küçük, Cevdet (1984). *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878-1897*. İstanbul.
- Levy, Noemi (2008). Yakından Korunan Düzen: Abdülhamid Devrinden İkinci Meşrutiyet Dönemine Bekçi Örneği. *Osmanlı'da Asayiş, Suç ve Ceza 18.-20. Yüzyıllar*. Çeviren: Melike Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul: s. 135-145.
- Mehmed Kemal (1335). *Jandarma Karakol Kumandanları*, Dersaadet: Jandarma Matbaası.
- Özcan, Ahmet (2013). Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*. Sayı: 53, Ankara: s. 173-194.
- Özcan, Ahmet (2018). Eski Harfli Jandarma Dergileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*. ATAM. Cilt: 1, Elazığ: s. 559-571.
- Sönmez, Ali (2006a). Tanzimat'ın İlanı Sırasında İç Güvenlik Anlayışının Niteliği ve Uygulamaları Üzerine. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, Ankara: s. 43-53.
- Sönmez, Ali (2006b). Zaptiye Teşkilatının Düzenlenmesi (1840-1869). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*. Sayı: 37. Ankara: s. 199-219.
- Sönmez, Ali, Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa'nın Rolü. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi. Sayı 11. İstanbul: s. 163-173.
- Sönmez, Ali (2018). Tanzimat Fermanının İlanı Sonrasında Zaptiye Teşkilatının Düzenlenmesi ve 1846 Tarihli Asâkir-i Zaptiye Nizamnamesi. *Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyete Jandarma*. Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu - Ahmet Özcan- Yücel Yiğit, Ankara: Berikan Yayınevi. s. 3-18;
- Şahin, Eyüp (2005). Özel Güvenlik Teşkilatı, Halk Tarafından Benimsenme Konusunda Geçmişimizdeki Özel Bekçi Teşkilatını Yakalayabilir mi?. *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Matbaası.
- Şimşir, Bilâl (1986). *Osmanlı Ermenileri*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Tongur, Hikmet (1946). *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkmen, Zekeriya (2001). *Mütareke Döneminde Ordunun Durumu ve Yeniden Yapılanması (1918-1920)*. Ankara: Türk tarih Kurumu Basımevi.

Ek: 1 Eserin Kapak Sayfası





Ek: 2

